

Aandacht voor bosranden

Tekst: Vivian Siebering



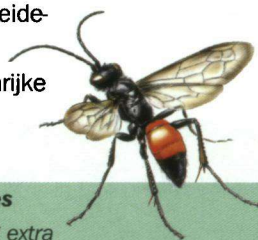
Voor dieren als vlinders, vliegen, kevers en slakken vormen bosranden een prima leefgebied. Nog veel te vaak bestaan bosranden echter uit scherpe overgangen, waar slechts weinig dieren kunnen leven. Het is niet moeilijk om een bosrand om te vormen tot een leefgebied voor veel dieren. De Vlinderstichting, EIS-Nederland en Helicon Opleidingen zijn een project gestart om beheerders hiertoe te stimuleren. Want er valt grote winst te behalen in de kilometers bosranden die ons land telt.



Kees Weijng

Praktijkgedeelte van de workshop: kijken naar bosranden.

Een ideale bosrand Bossen zijn plekken waar je in eerste instantie niet naartoe gaat als je vlinders wilt zien. De randen van deze bossen zijn een ander verhaal. In het ideale geval verloopt een bosrand geleidelijk en gaat van het open veld via een zoom (met een kruidenrijke vegetatie) en een mantel (met



Giving attention to woodland edges

Dutch Butterfly Conservation is giving extra attention to woodland edges by issuing a booklet 'Woodland edge management for butterflies and other invertebrates', written especially for nature wardens. Emphasis is placed on the transition zone where brambles, bushes and herbaceous plants can attract butterflies and other insects. The Ilex Hairstreak (*Satyrus ilicis*) is chosen as an example of what sort of information the book gives. To encourage more wardens to turn abrupt woodland edges into appropriate habitats for these insect species, Dutch Butterfly Conservation has also organised workshops of which excursions form an important part.

struiken) over in een gesloten bos. In deze randzone groeien planten als kamperfoelie, waar bijvoorbeeld de kleine ijsvogelvlinder haar eitjes op afzet. Door een goede ligging ten opzichte van de zon, ontstaat er al snel een warmer microklimaat dat veel insecten aantrekt. Er ligt her en der wat dood hout, waar de larven van diverse keversoorten in kunnen leven. Ook zijn er droge, open plekken waar een wesp als de zaagpootspinnendoder haar nest kan maken.

Hoe ga je als beheerder te werk? Voor beheerders van bosgebieden is er een stappenplan opgesteld. Dit betekent allereerst dat zij moeten bepalen welke in hun gebied daar het meest geschikt voor zijn. Deze keuze is gebaseerd op verschillende zaken: de ligging ten opzichte van de zon, de mogelijkheden die er zijn om aangrenzend terrein erbij te betrekken of de wens om voor een speciale soort bijvoorbeeld een verbindingzone te creëren. Er moeten uiteraard bomen gekapt worden. Vervolgens moet de keuze worden gemaakt tussen spontane ontwikkeling van de rand of het aanplanten van de gewenste struiken. Na het inrichten van

Voorbeeld van eisen van een soort

Bruine eikenpage (*Satyrus ilicis*)

De bruine eikenpage komt lokaal voor op de zandgronden, zowel in de hoger gelegen delen van Nederland als in de duinen. Door het vrij onopvallende gedrag wordt de soort snel over het hoofd gezien.



Lage eiken als waardplant

Mannetjes verdedigen een territorium langs de bosrand, vaak bij een nectarbron zoals een braamstruweel. Het vrouwtje zet de eitjes af op lage eiken (tot zo'n 2,5 meter hoog). De eitjes overwinteren en de rupsen kruipen in het voorjaar uit het ei om zich te goed te doen aan het jonge blad. Ze eten daarbij eerst van de hoofdnerf, zodat het blad iets verwelkt. De bruine eikenpage verpoost tussen het strooisel op de grond. De soort vliegt in juni en juli. De vlinders zitten vaak op nectarplanten als braam en sporehout en zijn door hun geringe grootte en bruine kleur weinig opvallend.

Geleidelijke bosranden

Het leefgebied van de bruine eikenpage bestaat uit bosranden, jonge eikenaanplanten en open loofbossen. Bruine eikenpages zijn, doordat ze zijn gebonden aan lage eikjes, gebaat bij een geleidelijke overgang tussen grasland of heide en bos. In zo'n geleidelijke overgang, die door regelmatig kappen ook zo wordt gehouden, zijn steeds jonge eikjes aanwezig en bovendien vinden de vlinders in zo'n bosrand voldoende nectarplanten. Bekende nectarplanten voor bruine eikenpage zijn sporehout, braam, wilde liguster en jacobskruiskruid (duinkruiskruid in de duinen).

Een prachtig geelzwart kevertje

"Door de omgetrokken bomen te laten liggen langs de paden is er door de veroorzaakte inhammen in de rand een keur aan minibio-toopjes ontstaan; zonbeschenen plekjes die snel opwarmen en plekken die vrijwel de hele dag schaduw hebben en koel blijven. Daarnaast is er spontaan braam opgekomen wat weer mogelijkheden biedt voor soorten die graag op de bladeren zitten om op te warmen en voor bloembezoekende insecten die een extra voedselbron erbij hebben. Bij de eerste braamstruik, naast zo'n omgetrokken boom, was het al raak: De eerste voorbeeldsoort uit het boek; de kleine wespenboktor. Een prachtig geelzwart kevertje waarvan de larven in dood hout leven.

Naast deze kever zaten er veel meer dieren op de bramenstruiken, allemaal insecten die op en rond de bladeren hun opwachting maakten voor de spaarzame zonnestralen. Zo zaten er vier soorten zweefvliegen en vijf soorten hommels, waaronder wederom een voorbeeldsoort uit het boek; de boomhommel. Een van de weinige hommelsoorten die bovengronds nestelt, bij voorkeur in boomholten." (uit verslag John Smit, EIS Nederland, workshop in Groningen, Scharlabos).

een geleidelijke bosrand is het werk nog niet klaar: deze moet onderhouden worden. De zoomvegetatie moet gemaaid worden om te voorkomen dat de rand weer dichtgroeit en ook de struiken in de mantel moeten periodiek afgezet worden.



Beheerders informeren In het kader van dit project hebben De Vlinderstichting en EIS het boekje 'Bosrandbeheer voor vlinders en andere ongewervelden' samengesteld. In het boekje 'vertellen' ruim twintig soorten ongewervelde dieren hoe bosranden moeten worden aangepast om voor hen geschikt te zijn als leefgebied. De twintig soorten zijn een vertegenwoordiging van de grote verscheidenheid aan ongewervelde dieren die in een bosrand kunnen leven.

In het project worden zestien workshops georganiseerd. Tijdens zo'n workshop leren beheerders van bosgebieden wat zij kunnen doen om hun bosranden geschikt te maken voor diverse soorten ongewervelde dieren. 's Ochtends wordt de theorie daarvan doorgenomen. De meeste beheerders kijken vooral uit naar het middagdeel, want dan vindt een excursie naar een aantal plekken plaats waar goede en slechte bosranden bekeken worden. Daar komt ook vaak de discussie op gang over wat nu wel haalbaar is en wat niet. De beheerders krijgen als naslagwerk het boekje 'Bosrandbeheer voor vlinders en andere ongewervelden' mee naar huis.

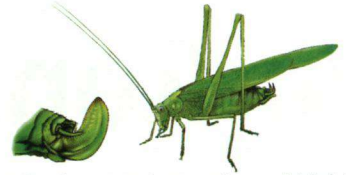
Genoeg enthousiasme Het natuurvriendelijk beheer van bosranden is een onderwerp dat leeft bij beheerders.

Medewerkers van Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, de Provinciale Landschappen, gemeenten, maar ook particuliere bosbeheerders



De tekeningen op deze pagina's komen uit het boek Bosrandbeheer voor vlinders en andere ongewervelden en zijn gemaakt door Jeroen de Rond.

gaven zich enthousiast op voor de workshops. De meeste dagen zaten met gemiddeld twintig deelnemers dan ook overvol.



Eind september hebben de laatste workshops plaatsgevonden. Maar hiermee is het project nog niet ten einde: De Vlinderstichting en EIS bieden beheerders die de workshop hebben gevolgd een vervolgtraject aan. De komende winter worden terugkomdagen georganiseerd, waarbij de handen uit de mouwen gestoken moeten worden. We willen samen met de beheerders in een bepaald gebied het complete stappenplan doorlopen om aan het eind van de dag een geleidelijke bosrand gerealistiseerd te hebben. Daarnaast kunnen beheerders bij De Vlinderstichting en EIS terecht voor informatie over het voorkomen van bepaalde soorten ongewervelde dieren in hun terrein. Ook kunnen beheerders (in beperkte mate) een advies op locatie aanvragen om met medewerkers van De Vlinderstichting of EIS concreet voor een terrein te bespreken voor welke soorten welke maatregelen nodig zijn.



De Vlinderstichting, Helicon en EIS hopen met het project veel beheerders te enthousiasmeren om zoveel mogelijk bosranden om te vormen tot geschikt leefgebied voor vele dieren. Eind volgend jaar loopt het project af en kunnen we de balans opmaken. Maar we lijken op de goede weg te zijn!



Bestellen

Het boekje 'Bosrandbeheer voor vlinders en andere ongewervelden' is verkrijgbaar bij de KNNV Uitgeverij in Utrecht. Bestelwijze: zie pagina 30.